

233 Het levensgevoel

Alles heeft zijn uur, alle dingen onder de hemel hebben hun tijd.
Er is een tijd om te baren en een tijd om te sterven,
een tijd om te planten en een tijd om wat geplant is te oogsten,
Alles heeft zijn tijd.
Er is een tijd om te huilen en een tijd om te lachen,
een tijd om te rouwen en een tijd om te dansen.¹

HET LEVENSGEVOEL 1

Robert - Schluchsee 1986 - Martijn

EEN AVOND, OMSTREEKS HET JAAR 2000 - Martijn, onze tweede zoon na en naast Robert, zoekt Jildou op, zijn collega in het Veilinghuis in Groningen. Dat doet hij vaker, ze is een rustpunt in het team van het Veilinghuis, zeker ook in het leven van Martijn. Bij de deur van haar woonkamer hoort hij cel- lomuziek. Wat is dát? Jildou memoreert: 'De Prelude uit de Cellosuite nr. 1 van Bach, Pablo Casals, opnames uit 1936-1939, onvervalst krakerig mono. Maar wat een wereldse uitvoering.' In dit eeuwige moment wordt Martijn in zijn diepste vezels geraakt.² Dat is nooit meer overgegaan. Alle zes Suites komen aan de beurt.

HET LEVENSGEVOEL 2

2011, DE DERDE WEEK VAN JUNI. Martijn is in een opperbste stemming. Die week en de weken erna, ze behoren tot de gelukkige weken in zijn leven. Hij en ik maken samen een camperreis. Het is de tijd waarin hij veel schrijft én publiceert over Duitsland op weg naar en tijdens WOI; over Hitler, zijn perfecte propagandamachine met vooral Leni Riefenstahl als zeer begaafde cineast en fotograaf, het nazisme, over de daders en de slachtoffers. We doen Leipzig aan met natuurlijk Bach, we horen het dan al 799 jaar uit jongens en mannen bestaande Thomanerchor, bezoeken het Völker-slachtdenkmal, doen Dresden aan, staan op de spreekstoel waarop Hitler stond toen hij tijdens de Parteitage in Neurenberg zijn toespraken hield.

Dan verrast Martijn mij: onverwacht biedt hij aan met de camper te willen rijden. In de loop van de jaren was ik opgehouden het hem te vragen, want na enkele keren klonk er alleen nog maar een stuurs 'nee'. Maar nu kruipt hij zomaar achter het stuur en hij rijdt - volkomen ontspannen - die dag ruim 300 kilometer.

We bezoeken München, de stad van Hitlers mislukte Bierkellerputch, staan stil bij de in de stoep-tegels aangebrachte herinneringen aan de Geschwester Scholl. We lunchen in het Kehlsteinhaus, het Adelaarsnest, bij de Obersalzberg bij Berchtesgaden, een verjaardagcadeautje voor Hitler. We zijn in de wereld waarover Martijn prachtige artikelen schreef, in zijn wereld.

Op woensdag 15 juni 2011 betreden we Braunau am Inn en... ik laat Martijn zelf aan het woord:

'Voordat je door de oude stadspoort het marktplein opgelopen bent, lijkt het een wat ingeslapen stadje, het Duits-Oostenrijkse grensdorpje B.a.l. De meeste winkels zijn nog dicht of hebben nog geen klandizie, de rondtrekkende evangelist kijkt wat verloren om zich heen, het geldbakje van de straatviolist is nog leeg en op de parkeerplaats van de plaatselijke afhaalchinese staat alleen de auto van de glazenwasser die eerst nog maar even een sigaartje rookt. Hier is men op zijn rust gesteld. De poort door is dat anders: woensdag marktdag blijkt een levendige bedoening, kaas - vlees - brood - groente - plantjes.'

Zelfs zijn toeristische waarnemingen deelt hij met ons in een prachtige taalschildering. Het is de herinnering aan de geboorteplaats van Hitler. Dit moest vast het begin van weer een artikel worden. De volgende dag of misschien de daaropvolgende dag pakt Martijn opnieuw zijn pen en schrijft - bijna verstopt, achterin - nog één zin:

'Hoe moet ik uitdrukking geven aan het levensgevoel dat mij deze week overmeesterde?'

Wij vonden deze woorden in 2014 in de nalatenschap van Martijn: zijn notitieboekje dat tijdens onze reis in de camper lag. Nu ik deze zin na tien jaar herlees, overweldigden deze woorden mij opnieuw. Kon hij mooier en beter uitdrukking geven aan zijn levensgevoel dan door juist het stellen van de vraag hoe hij dat hem overmeesterende levensgevoel moest verwoorden? Pas later begrepen hij en vervolgens wij dat het woord *overmeesteren* één van de sleutels is om te begrijpen wie Martijn was en hoe hij heeft geleefd. Het leven overmeesterde hem - zoals op 14 mei 2014 ook de dood hem overmeesterde.

HET LEVENSGEVOEL 3

2020, 21 FEBRUARI. Die dag schrijf ik een verhaal³, waaruit ik hier citeer:

'[...] Uiteindelijk wordt Martijn in 2012 na een ernstige zelfverwonding verward opgenomen in het Isala ziekenhuis in Zwolle en enkele dagen daarna in het crisiscentrum van Dimence, waar hij een aantal weken zal verblijven. Het al eerder ingezette onderzoek leidt dan tot de conclusie dat hij het syndroom van Asperger heeft.

Vier nachten nadat hij dit heeft gehoord doet Martijn om vijf voor vijf het bedlampje aan. Hij drinkt een glas water, trekt zijn ochtendjas en pantoffels aan en start zijn laptop. Dan schrijft hij een tekst van één A4'tje: 'Dagboek van een vermoeide Asperger':

'[...] Vannacht schoot mij te binnen dat ik door de jaren heen drie lievelingsschrijvers heb gehad. Oscar Wilde, Vladimir Nabokov, Victor Klemperer; een homoseksueel in Victoriaanse tijd, een gevluichte Rus, een Jood in Nazi-Duitsland.'

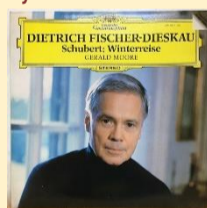
'Nu pas begrijp ik de verbanden tussen deze drie schrijvers,' typt hij. Liedteksten tuimelen door zijn hoofd. Hij schrijft: 'Nick Cave, 'Hold his ever loving hand/ Even when you do not understand/ Sorrow has it's natural end/ Hold his ever loving hand.' Nu pas begrijp ik: Schubert - Winterreise: "Fremd bin ich eingezogen, fremd zieh ich wieder aus."

Zingen is niet zijn sterkste kant, maar nu moet het even. Dit lied, het is ook voor Martijn een zoektocht naar bevrijding.

In de maanden die volgen vindt Martijn het leven opnieuw uit, daarbij geholpen door een intensieve leeftraining. Als we hem in zijn 'huisje' bezoeken, zien we de hoes van de LP liggen: Schubert - Winterreise. Dietrich Fischer-Dieskau, Gerald Moore, een opname uit 1967.

Negentien maanden na die nacht waarin hij zichzelf en zijn levensgevoel herkent in die eerste regels van Winterreise, stapt Martijn vol levenslust zijn huis uit en sterft omdat zijn hart het op-eens begeeft - 43 jaar jong.

Als we vijf dagen later Martijn naar zijn graf brengen, treuren de bomen in de lentezon, kijken vogels bewogen toe. In de stilte hoor ik Schubert - 'Fremd bin ich eingezogen, fremd zieh ich wieder aus.' Ik begrijp Martijn, mijn zoon, zijn levensgevoel.'

HET LEVENSGEVOEL 4

14 MEI 2024. 'Er is een tijd om te huilen en een tijd om te lachen'

Het is vandaag tien jaar geleden dat Martijn stierf. Sindsdien is elke dag in ons leven zónder Martijn een dag mét Martijn. Vreugde, blijdschap, geluk in je leven doen het verdriet niet verdwijnen. Op gelukkige momenten, op momenten van schoonheid is er óók of misschien wel juist het gemis.

Wij hebben geleerd om dubbelzinnig te leven. Wij genieten volop met en van ons nakroost, van hen die ons lief zijn, van vrienden, de mensen om ons heen; wij ervaren ontroerende schoonheid in kunst, cultuur en natuur. Daarin ervaren wij ook onze toegenomen kwetsbaarheid.

Vandaag zullen wij samen met ons nageslacht bij het graf van Martijn staan en het gemis delen. Daarna zullen wij samen hier thuis zijn en blij het leven vieren want Louise werd op 10 mei tachtig jaar. We zullen genieten van elkaar, van lekker eten, we zullen lachen en het glas heffen

op Martijn, op het leven!

1. Uit Prediker, 3. Bijbelboek met wijsheid over de vergankelijkheid van het menselijk leven en hoe daarmee te leven.

2. Dit eeuwige moment staat opgetekend in het in 2017 verschenen boek *Martijn - Kroniek van een Asperger*.

3. De gehele tekst van mijn verhaal werd op Radio 4 - in een uitzending over Winterreise - voorgelezen. Het werd beloofd met entreebewijzen voor een uitzending van de Winterreis door de bas-bariton Robert Holl. Een onvergetelijke ervaring. Muziek

1. [Cellosuite nr. 1, deel 1 Prelude - J.S. Bach - een eeuwig moment voor Martijn](#)

2. Kostbaar bezit in ons huis: De LP van Martijn met Dietrich Fischer-Dieskau en Alfred Brendel - Winterreise, Franz Schubert. [Hier een video opname](#). Het eerste lied *Gute Nacht* met de voor Martijn alles zeggende eerste regel. [Hier lees je de tekst](#) met vertaling

3. In dagen van diepe duisternis van Martijn was er nog één lied dat hij in de repeteerstand beluisterde: [Nick Cave, Bless his ever loving heart, Even when you do not understand](#)